

ואמר רבי אלעזר: לא הכל נענין בקריעה [בקריעת הבגדים, שזהו סימן אבלות], ולא הכל נענין בנפילה על פניהם.

כפי שמצינו, שמשה ואהרן נענו בנפילה על פניהם.

ואילו יהושע וכלב, שלא היו חשובים כמשה ואהרן, נענו רק בקריעה⁽⁸⁵⁷⁾.

ועתה מבאר הגמרא מנין לנו דבר זה.

משה ואהרן נענו בנפילה, דכתיב במעשה

ואין לו לנהוג כך, אלא אם כן יודע שהוא נענה כיהורם בן אחאב⁽⁸⁵⁶⁾.

שנאמר ביהורם [שהיה מלך רשע, והיה רעב כה גדול בימיו, עד שמחיר ראש חמור היה שמונים כסף. עיין בספר מלכים ב' פרק ו' כל המעשה]: "ויהי כשמע המלך את דברי האשה ויקרע את בגדיו והוא עבר על החמה וירא העם והנה השק על בשרו וגו'".

ונאמר שם לאחר מכן, שאכן נענה יהורם, והזולה התבואה מאוד: "ויהי כדבר איש האלקים סאתים שערים בשקל וסאה סלת בשקל".

בחדרי חדרים אסור. והראב"ד [פרק ה' מהלכות תפילה הלכה י"ד] הביא שיש שתי נוסחאות בירושלמי: א. ובלבד יחיד על הציבור. ב. ובלבד יחיד בציבור. משמע מדבריו, שיחיד שלא בפני הציבור – מותר. וכן הבאנו לעיל בשם רבינו חננאל.

857. כך ביאר רש"י. ותמה מההרש"א, הרי משה ואהרן חשובים יותר מיהושע וכלב, ולמה לא יהו נענים בקריעה?

וכתב, שלולי פירוש רש"י נראה לבאר כך: לא הכל בקריעה, כיון שהיו משה ואהרן חשובים, דרכם בנפילה, ואין דרכם לבזות עצמם בקריעה [למרות שודאי שהיו נענים]. ולא הכל בנפילה, שאין דרכם של אינם חשובים, כיהושע וכלב, בנפילה, משום שמחזי כיוהרא. וכן להלן גבי קימה והשתחוויה יש לבאר על אותו דרך: לא הכל בהשתחוויה, כלומר, מלכים שדרכם בקימה, די להם בכך, ואינם צריכים לבזות עצמם בהשתחוויה. ואילו שרים, יש להם דווקא להשתחוות, ואין ראוי להם קימה, כי מחזי כיוהרא.

לעשות". משמע שפירש להיפך, שאמר לו הקדוש ברוך הוא שאין ראוי ליפול על פניו. וביאר השפת אמת [שם] את שיטת רש"י כאן, שבאמת יהושע מצד עצמו היה נענה. אבל באותו מעשה של עכן, שהיו דברים בגו, שאכן מעל עכן בחרם, לא נענתה בקשתו [כפי שמצינו במסכת סנהדרין (יא)], שלא השיב לו הקב"ה מי חטא], ולכן נאמר לו "למה זה אתה נופל". כיון שאדם גדול הוא, ובדבר הזה אינו יכול להיות נענה, למה נופל. אבל בשאר הדברים, שנענה בהם, ראוי שיפול על פניו, כי ודאי יענה מן השמים.

והרש"ש מביא, שבירושלמי מבואר שנענה יהושע, שאמר לו הקב"ה "קם לך" חסר וי"ו. והיינו, שקם לך מה שהזכרת "ומה תעשה לשמך הגדול".

856. ביאר בעיון יעקב, דהיינו שהתפלל על צרה גדולה. וכמו שמצאנו גבי מרדכי, שלבש את השק. ועיין שם שדן לגבי לבישת שק ונפילה על פניו, האם האיסור הוא דווקא בציבור, אבל כאשר הוא בפני עצמו מותר, או שנאמר שכל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפילו